

Impressie tweede landelijke dialoog

Baarn, 30 januari 2024

Aanwezigen

Agractie, Animal Rights, ANWB, ARK Natuurontwikkeling (ARK), BIJ12, Dierenbescherming, Farmers Defence Force (FDF), Federatie Particulier Grondbezit (FPG), FREE Nature, Koninklijk Warmbloed Paardenstamboek Nederland (KWPN), Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging,, Land- en Tuinbouworganisatie Nederland (LTO), Nationaal Park De Hoge Veluwe, Nederlandse Organisatie voor Jacht en Grondbeheer (NOJG), Nederlandse Vakbond Pluimveehouders (NVP), No Wolves Benelux, Platform Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders (Platform KSG), Staatbosbeheer, , Vereniging Gescheperde Schaapskudden Nederland (VGSN), Vereniging Natuurmonumenten, Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Zoogdiervereniging

Leeswijzer

Dit document is een weergave van wat tijdens de bijeenkomst door deelnemers is besproken. Aan deelnemers is gevraagd om zich te verplaatsen in het perspectief van de ander. Deelnemers zijn het inhoudelijk niet over alles eens geworden en dat was ook niet het doel van de dialoog. Dit document moet dan ook niet de impressie wekken dat er consensus is over de genoemde interventies en oplossingsrichtingen.

Inleiding

De Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) heeft een maatschappelijke dialoog over wolven in Nederland georganiseerd. Dit is gebeurd op verzoek van demissionair minister Van der Wal (Natuur en Stikstof). Het doel van de dialoog is om gevoelens, meningen en ideeën over wolven in Nederland in kaart te brengen. De RDA raadpleegt deze informatie als een van de bouwstenen voor haar advies over wolven in Nederland aan de minister.

De RDA organiseerde in totaal vijf dialoogsessies verspreid door het land: twee bijeenkomsten met landelijke organisaties en drie lokale bijeenkomsten met burgers. Het gaat om organisaties en mensen die in de praktijk met wolven van doen hebben, zoals belangenorganisaties, actiegroepen en bewoners uit gebieden waar wolven voorkomen.

Naast de dialoogsessies doet de RDA breder onderzoek naar de vraag óf en h e we in Nederland met wolven kunnen samenleven. De RDA raadpleegt daarvoor experts in binnen- en buitenland over hun kennis en ervaringen met wolven.

Op 30 januari 2024 zijn landelijke organisaties voor een tweede keer met elkaar in gesprek gegaan over het samenleven met wolven in Nederland. Deelnemers werd gevraagd welke specifieke behoeften zij hebben in het samenleven met wolven en aan welke mogelijke interventies zij denken.

Dilemma's

In het dichtbevolkte Nederland is het natuurlijk evenwicht verstoord en dit maakt het samenleven met wolven een ruimtelijk vraagstuk. De terugkeer van de wolf wordt gezien als een katalysator die het probleem van de schaarse ruimte in Nederland zichtbaar maakt. Het plaatsen van hekken is daarbij geen afdoende oplossing, want hekken beperken ook de bewegingsvrijheid van andere zoogdieren. Als het om een groot roofdier als de wolf gaat, heeft een dichtbevolkt land als Nederland volgens de deelnemers andere maatregelen nodig dan een land met meer ruimte, zoals Polen.

Daarbij wordt aandacht gevraagd voor de EU-wetgeving. De wolf is een beschermde diersoort (vogel- en habitatrictlijn), waardoor niet zomaar mag worden ingegrepen als een wolf een probleem vormt. Tegelijkertijd moeten diereigenaren goed voor hun dieren zorgen en ze beschermen. Dieren naar binnen halen is voor hen geen diervriendelijke oplossing – een dilemma voor dierhouders in wolvengebied.

Behoeften

Binnen de context van bovenstaande dilemma's is in algemene zin behoefte aan handelingsperspectief – aan mogelijkheden om mens en dier in Nederland tegen wolven te beschermen. Aan dit handelingsperspectief liggen verschillende behoeften ten grondslag:

- Deelnemers hebben behoefte aan duidelijkheid. Ons land is zo gestructureerd dat er weinig ruimte is voor 'wilde' natuur. Duidelijkheid betekent daarbij niet dat we als mens geen aanpassingsvermogen hoeven tonen. De duidelijkheid moet in eerste instantie vanuit een plan door de landelijke overheid komen, met ruimte voor regionaal maatwerk.
- Deelnemers hebben behoefte aan veiligheid voor mens en dier (ook voor de wolf zelf). Voor mensen gaat dat niet alleen om het fysiek samenleven met wolven, maar ook om de veiligheid om zich uit te kunnen spreken. Hierin mag de overheid zich meer laten horen en de urgentie laten zien.
- Deelnemers willen de biodiversiteit bevorderen. Het is echter afhankelijk van het type landschap, wat goed is voor de biodiversiteit. Er moet ruimte zijn voor niches in natuurbeheer. Soms is dat mét wolven en soms is dat zónder wolven.
- Deelnemers hebben behoefte aan meer kennis over wolven in Nederland. Er is veel wat we nog niet weten. Daarmee is, zo merken de deelnemers op, ook ruimte nodig om fouten te kunnen maken. Tegelijkertijd is wachten, of niets doen, geen optie. Er moeten prioriteiten gesteld worden: wat kan (tijdelijk) worden losgelaten en wat moet nú worden geregeld?

Kortom, deelnemers delen een behoefte aan proactief, adaptief en lerend beleid van de overheid. Met ruimte voor regionaal maatwerk en tijd om te leren van fouten en ontwikkelingen. Dit betekent dat beleid niet meteen dichtgetimmerd moet worden met regels en clausules. Wel is er een juridisch kader nodig voor wolvenbeheer. Deelnemers verlangen hierin vooral een betrouwbare en slagvaardige overheid.

Mogelijke interventies

Hieronder staat een opsomming van ideeën die tijdens de bijeenkomst door deelnemers zijn geopperd. Dat wil niet zeggen dat alle deelnemers alle suggesties delen, of dat er consensus is over de mogelijke interventies en wat daarvoor nodig is.

Adaptief beleid maken

Om in bovenstaande behoeften te voorzien is volgens deelnemers een plan van de rijksoverheid nodig met financiering en mandaat. Dit plan moet onder meer aan de volgende voorwaarden voldoen:

- Het plan moet onder nationaal ruimtelijk beleid vallen, want het wolvendossier staat niet op zichzelf. Hierin kunnen definities van wolvengebied en niet-wolvengebied worden gehanteerd. Deelnemers werden het niet eens over nulstandgebieden, maar wel over regionale verschillen in status van wolven en hoe te handelen als wolven zich in niet-wolvengebied begeven en daar een probleem vormen. Per leefgebied moet onderzocht worden hoeveel wolven er kunnen leven. Dit maakt regulering per gebied en van het totaal aantal wolven in Nederland mogelijk.
- Het plan moet maatwerk mogelijk maken voor regio's en verschillende typen natuur(beheer).
- Het plan moet uitgaan van proactief, adaptief en lerend beleid: wachten tot alles bekend is, is geen optie. Leg tegelijkertijd niet alles in detail vast en start zo snel mogelijk met pilots om te kunnen leren over wolven en zo het beleid verder vorm te geven.
- Benoem in het plan één partij om het wolvenbeleid te coördineren.
- Werk in het plan een soort escalatieladder uit wanneer wolven verjaagd en/of afgeschoten mogen worden in gebieden waar ze niets toevoegen. Daar is deels al regelgeving voor.
- Definieer daarbij duidelijk wat natuur is en wat niet, en definieer wat een probleemwolf is (bijvoorbeeld een wolf die drie keer in de fout is gegaan). Daarbij moeten we accepteren dat we een probleemwolf pas herkennen als hij heeft aangevallen.
- Leer Nederlanders hoe zij met wolven (en andere wilde dieren) moeten omgaan en hoe zij zich in de natuur dienen te gedragen. Regels moeten in bepaalde gebieden beter gehandhaafd worden, zodat mensen geen probleemwolven creëren.
- Als er sprake is van afschot om de aantallen in de wolvenleefgebieden te reguleren, houd er dan rekening mee dat roedeldieren een andere aanpak vragen dan kuddedieren zoals herten. Denk hierbij aan de plek en de rol die een wolf in zijn eigen roedel heeft en aan wolven die gaan zwerven op zoek naar een territorium voor een eigen roedel.
- Zorg ervoor dat agrariërs en herders geëquipeerd worden om snel actie te kunnen ondernemen: een vergunningaanvraag van 6 maanden duurt te lang. Als ze een wolf in de buurt of op hun erf hebben, moeten ze gelijk kunnen anticiperen. Als bijvoorbeeld paintball een optie is om wolven te verjagen, moeten mensen getraind worden en moeten zij een paintballgeweer in huis hebben.

- Een subsidiepot met vergoedingen voor schade is in principe geen oplossing, net zomin als alles volbouwen met hekken. De overheid moet daarbij wel situatie-afhankelijk kijken. Subsidies voor het plaatsen van hekken zouden bijvoorbeeld naar rato moeten zijn. Op dit moment krijgen grote boeren niet voldoende subsidie om een hek te bekostigen en te onderhouden.

Leefgebieden van wolven vaststellen

Een eerste stap om het leefgebied van wolven te duiden, kan de vraag zijn: waar voegen wolven iets toe en waar voegen wolven niets toe?

- Daar waar wolven iets toevoegen, moeten ze gefaciliteerd worden. Denk onder meer aan voldoende eten en rust (stiltegebied).
- Daar waar wolven niets toevoegen, moet beheer mogelijk zijn. Dat kunnen nulstandgebieden worden, al zijn niet alle deelnemers het daarmee eens.

Sommige deelnemers stellen een zonerings voor:

1. Gebieden waar wolven gedijen en gefaciliteerd en beschermd worden (rust en geschikt voedsel: wild).
2. Tussengebieden waar wolven in de gaten worden gehouden en zo nodig worden afgeschrikt, omdat de aanwezigheid van wolven botst met andere belangen.
3. Nulstandgebieden waar wolven in principe niet mogen komen.

Kennis delen en eenduidige informatie verstrekken

Zorg voor duidelijke en toegankelijke informatie op verschillende niveaus:

- Praktische voorlichting voor wolvegebieden, zoals in de bereengebieden in Canada, breed gericht op de Nederlandse recreant: Wat moet je (niet) doen als je een wolf tegenkomt?
- Wetenschappelijke feiten over wolven in Nederland. Wat kunnen we leren van andere landen, en wat moeten we toegespitst op de wolven in ons dichtbevolkte land verder onderzoeken? Daarbij is ten minste antwoord nodig op de vragen:
 - Passen wolven hun gedrag aan als ze zich in dichtbevolkt gebied begeven?
 - Kunnen wolven met wolf-werende hekken leren omgaan? (Dat moeten we onderzoeken, voordat we hierin grootschalig investeren.)

Een gevoel van veiligheid bevorderen

De overheid kan bijdragen aan een gevoel van veiligheid door:

- Een breed publiek te informeren over de terugkeer van de wolf in Nederland en daarbij ook aandacht te geven aan de polarisatie rondom dit onderwerp.
- Mensen in wolvegebieden goed voor te lichten hoe zij zich moeten gedragen in de natuur en specifiek ten opzichte van wolven.

- Voor dierhouders een piepsysteem te creëren, zodat zij op tijd kunnen anticiperen als er een (probleem)wolf in de buurt komt.

Wat is nodig voor bovenstaande interventies?

Iedereen was het erover eens dat urgentie geboden is en dat de overheid snel met een wolvenplan moet komen om duidelijkheid te verschaffen. Het is volgens de deelnemers tijd om stappen te zetten en keuzes te maken. Daarin moeten we elkaar wel tijd en ruimte gunnen.

We moeten enerzijds onderzoeken hoe we zelf ons gedrag kunnen aanpassen: in hoeverre kunnen we aan wolven wennen en accepteren wat er bij hun aanwezigheid komt kijken? We moeten ervoor zorgen dat mensen niet te dicht bij wolven in de buurt komen, bijvoorbeeld om ze te voeren voor een foto; dan wennen ze te veel aan mensen. Door mensen daarnaast handelingsperspectieven te bieden ontstaat er ruimte voor beweging, verwachten de deelnemers.

Men vindt dat een eerlijk verhaal centraal moet staan. Geen naïeve sprookjes over wolven, maar ook geen paniekverhalen over de benodigde preventie. Er is een kader nodig voor ongewenst gedrag van wolven, zodat sneller kan worden ingegrepen. Dit kan bijdragen aan een gevoel van veiligheid. Burgemeesters en veiligheidsregio's moeten dit kader kennen en weten wannéér ze wát kunnen en mogen doen. Een professioneel team van door de overheid betaalde krachten zou kunnen helpen met de benodigde maatregelen. Dit kan gaan om praktische zaken en uitvoering, maar ook om het up-to-date houden van (technologische) kennis en bijhouden van nieuwe ontwikkelingen.

Wolven zijn intelligente en adaptieve dieren en we kunnen hun leervermogen gebruiken om de eerdergenoemde zonering (wolvengebieden, tussengebieden en nulstandgebieden) door te voeren. Afschrikken met bijvoorbeeld paintball of hoge tonen is volgens de deelnemers een optie. In dit kader is gesproken over *three strikes and you're out*, een principe dat wordt toegepast bij beren in de VS en Canada. Als een beer te dicht bij mensen komt of een probleem gaat vormen, wordt hij met een pijltje bewusteloos geschoten en elders uitgezet. Blijft hij terugkomen, dan wordt hij na drie keer afgeschoten. Ook bij wolven zou afschot een laatste redmiddel kunnen zijn. Men merkt hierbij op dat de plek van de afgeschoten wolf waarschijnlijk wel zal worden ingenomen door een nieuwe wolf.